

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องวิถีชีวิตประจำวัน ที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุนี้ เป็นการวิจัยที่เน้นทางด้าน เนื้อหาของสาร อันเป็นวาทกรรมที่เผยแพร่ทางสื่อละครวิทยุ และศึกษาถึงตัวผู้ส่งสาร โดยการใช่วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE RESEARCH) เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมที่เกิดจากเนื้อหาของสาร และกลวิธีการสร้างสรรค์ ของผู้ส่งสาร โดยการนำแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางอธิบาย โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการวิจัยในเรื่องนี้ ได้นำละครวิทยุเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอกของคณะเกศทิพย์ ประจำปี พ.ศ.2536 มาเป็นกรณีศึกษา โดยการนำวาทกรรมของละครเรื่องนี้มาวิเคราะห์ สำหรับด้านแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานั้น จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ใกล้ชิด กับละครวิทยุที่ใช้เป็นกรณีศึกษามากที่สุด ก็คือข้อมูลจากคณะเกศทิพย์ อันเป็นองค์กรที่เลือกสรรเป็นกรณีศึกษาแล้วในเบื้องต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่สามารถให้ความรู้ในเรื่องเนื้อหา และวาทกรรมจากละครวิทยุได้อย่างลึกซึ้ง รายละเอียดของแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ มีดังนี้

1. ข้อมูลประเภทเทปเสียง ได้ขอเทปเสียงละครวิทยุคณะเกศทิพย์ เรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ซึ่งได้มีการบันทึกไว้เป็น MASTER อยู่ในแถบเทปประเภท เทป REEL ซึ่งคณะเกศทิพย์ได้ทำการเก็บรักษาไว้ ผู้วิจัยได้ขอยืมเทปดังกล่าวมาถ่ายลงในเทปประเภท CASSETTE เพื่อความสะดวกกับการใช้เครื่องบันทึกเสียง ที่สามารถฟังข้อมูลและถอดข้อความที่สำคัญได้โดยสะดวก โดยเทปเสียงละครวิทยุเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ที่ขอถ่ายเทปมานั้น มีจำนวนทั้งสิ้น 75 ตอน (จำนวนครั้งที่ออกอากาศ) เวลาที่เป็นเฉพาะเนื้อหาของแต่ละตอนใช้เวลาประมาณ 17 นาที (เมื่อ

ออกอากาศรวม SPOT โฆษณาแล้ว จะรวมเป็นเวลา^๑ที่ออกอากาศ ตอนละประมาณ 25-30 นาที นอกเหนือจากข้อมูลละครวิทยุเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ตลอดทั้งเรื่องแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลละครวิทยุเรื่องอื่น ของคณะต่างๆ เช่น คณะอักษรชาติ คณะนัฏกานนท์ คณะสยาม 81 โดยเป็นข้อมูลที่เป็นบทตอนที่น่าสนใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้ร่วมในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ .

2. ข้อมูลประเภทบุคคล เพื่อให้ทราบถึงจุดกำเนิดของวาทกรรมในละครวิทยุที่เกิดจากเนื้อหาและโครงสร้าง นอกจากนี้ ข้อมูลจากบุคคล^๒ที่ให้สัมภาษณ์ ล้วนมีความสำคัญในการเป็น KEY INFORMANT ที่จะให้ความรู้^๓ทั้งทางด้าน การสร้างสรรค์ กระบวนการผลิต และศิลปะการแสดงละครวิทยุ อันเป็นข้อมูล^๔ที่จำเป็นประกอบในการทำวิจัย ประเภทของข้อมูล จากบุคคลที่มีประสบการณ์^๕ในวงการละครวิทยุ ที่ได้เตรียมการนัดหมายเพื่อเก็บข้อมูล มีดังต่อไปนี้

2.1 คุณกัลยา ทิมพงษ์ หัวหน้าละครวิทยุคณะเกศทิพย์ และผู้ประพันธ์ และเขียนบทละครวิทยุเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ข้อมูลจากคุณกัลยา ทิมพงษ์ จะเป็นประโยชน์อย่างมาก^๖ทั้งทางด้านเนื้อหา และผู้ส่งสาร

2.2 คุณวิเชียร นิลิกานนท์ หัวหน้าละครวิทยุคณะนัฏกานนท์ ที่มีประสบการณ์^๗ในวงการละครวิทยุมากกว่า 40 ปี เคยได้รับพระราชทานรางวัลดาราทองทางด้านละครวิทยุเมื่อ พ.ศ. 2509 ทำให้คุณวิเชียรสามารถให้ข้อมูล^๘ในเรื่องลักษณะโครงสร้าง เนื้อหา แนวทางการดำเนินเรื่อง^๙ของละครวิทยุ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งแนวโน้มหรือทิศทางของสื่อละครวิทยุในอนาคต

2.3 คุณรัฐสันต์ ศรีศิริภรณ์ เป็นผู้อยู่^{๑๐}ในวงการละครวิทยุมากกว่า 15 ปี โดยทำหน้าที่สร้าง PLOT และเขียนบทละครวิทยุ ให้กับคณะละครวิทยุต่างๆ รวมทั้งเป็นนักแสดงละครวิทยุด้วย โดยผ่านการแสดงละครวิทยุมาแทบทุกคณะแล้ว ปัจจุบันเป็นนักแสดงละครวิทยุประจำคณะเกศทิพย์ ดังนั้นคุณรัฐสันต์จะสามารถให้ข้อมูล^{๑๑}อันเป็นประโยชน์ ในด้านลักษณะโครงสร้างและเนื้อหา ของละครวิทยุ และเทคนิคบางประการ^{๑๒}ที่ทำให้ละครวิทยุมีสร้างสรรณ^{๑๓}น่าติดตามฟัง

2.4 คุณกมลรัตน์ ไชยนิรันทน หรือนามแฝงที่ใช้ในการแสดงละครวิทยุว่า "มลฤดี สุวรรณรัตน์" คุณกมลรัตน์อยู่^{๑๔}ในวงการละครวิทยุมากกว่า 30 ปี ในอดีตเคยเป็นเจ้าของละครวิทยุคณะมิตรมงคล ออกอากาศที่สถานีฯ เสียงสามยอด ปัจจุบันได้เลิกกิจการคณะละครวิทยุของตน

เอง เพราะปัญหาทางด้านธุรกิจ หลังจากนั้นก็แสดงละครวิทยุคณะต่างๆ คือ คณะ 213, คณะประเภทมด, คณะเสนีย์ บุชปะเกศ และในปัจจุบันก็เป็นนักแสดงอาวุโสอีกท่านหนึ่ง ที่แสดงประจำคณะเกศทิพย์ คุณกมลรัตน์จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในเรื่องโครงสร้างของละครวิทยุ และกลวิธีที่ใช้ในการแสดงที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ สถานที่และเหตุการณ์ในละครวิทยุได้เป็นอย่างดี

3. ข้อมูลประเภทเอกสาร เป็นเอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต และผลที่ได้รับจากการแสดงละครวิทยุ รวมทั้งเอกสารที่ทำให้ทราบข้อมูลทางด้านวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยเอกสารดังกล่าว เป็นเอกสารประเภทต่างๆ ดังนี้

3.1 เรื่องย่อ เป็นเอกสารที่แสดงเค้าโครงเรื่อง หรือเรื่องราวโดยย่อของละครวิทยุ ซึ่งจะขอถ่ายสำเนามาจากคณะเกศทิพย์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงลักษณะโครงสร้างและเนื้อหาของละครวิทยุเรื่องต่างๆ

3.2 บทละครวิทยุ จากการสอบถามในเบื้องต้นทราบว่า บทละครวิทยุที่ใช้เป็นกรณีศึกษาคือเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" นั้น ได้สูญหายไปทั้งเรื่อง จึงจะขอถ่ายสำเนาบทละครวิทยุเรื่องอื่นมาคู่เป็นตัวอย่าง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการเขียนบทละครวิทยุ และองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น การกำหนดเสียงประกอบ หรือเสียงเพลง เพื่อให้กลมกลืน และช่วยสร้างอารมณ์ในบทละครนั้นได้ และตัวอย่างบทละครที่ได้รับมานี้ ยังอาจใช้เป็นแบบ ในการถอดเทปบันทึกเสียงละคร "เกิดเป็นผู้ชาย" ออกมาเป็นบทละครที่มีลักษณะถูกต้อง เพื่อใช้สำหรับการนำเสนอลักษณะวาทกรรมที่ที่จะหยิบยกมาวิเคราะห์ได้อย่างเด่นชัด

3.3 บทความจากนิตยสารเกศทิพย์ ที่จัดพิมพ์จำหน่ายเพียงปีเดียว (12 เล่ม) เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยบทความที่จะนำมาเป็นข้อมูลนั้น เป็นบทความ ที่อยู่ในนิตยสารเกศทิพย์ฉบับที่ 1, 2 และนิตยสารเกศทิพย์ฉบับพิเศษ ส.ค.ส. 2526 โดยข้อมูลที่ได้รับจากบทความดังกล่าว ทำให้ทราบถึงความเป็นมาขององค์กรของคณะเกศทิพย์ และความรู้เรื่องละครวิทยุที่สอดแทรกเป็นสาระวิชาการอยู่ในเล่ม รวมทั้งทัศนคติ แรงบันดาลใจ ปัญหาและอุปสรรคที่เคยเกิดขึ้นกับคณะเกศทิพย์ในอดีต อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทางด้านผู้ส่งสาร

4. จากการสังเกตการณ์ โดยการขออนุญาตหมายเข้าไปสังเกตการณ์ ในการผลิตละครวิทยุ ในลักษณะของการสังเกตการณ์ประเภท OBSERVER AS PARTICIPANT โดยการขอ

เข้าร่วมสังเกตการณ์ กับสถานที่และบุคลากร ในช่วงเวลาที่มีการผลิตละครวิทยุ การหาข้อมูลตามขั้นตอนนี้ จะดำเนินการประกอบกันไปกับการขอสัมภาษณ์บุคลากรทั้งหมด ตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคลากร การให้เวลาคลุกคลี และพูดคุยกับบุคลากรในขณะเกิดทอล์ค โดยเฉพาะการสร้างความคุ้นเคยกับ บุคคลที่เป็น KEY INFORMANT เป็นการสร้างความ เป็น "คนแปลกหน้า" ของผู้วิจัย อันจะเป็นผลให้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์นั้น เป็นข้อมูลที่บริสุทธิ์ได้รับการปรุงแต่ง สร้างความเที่ยงตรงต่อผลการวิจัยมากขึ้น

สำหรับวิธีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ จะใช้ร่วมกันหลายวิธีตามความเหมาะสมของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะหน้า แต่วิธีการหลัก ก็คือการจดบันทึกโดยละเอียด การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเป็นหลักฐาน หรือเพื่อเป็นความกระจ่างชัดของข้อมูลที่จะได้รับมากกว่าการบรรยาย เป้าหมายของการหาข้อมูลอยู่ที่ การศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างหลักของละครวิทยุ ลักษณะการสร้างวาทกรรม และกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้ส่งสาร

การรวบรวมข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเรียบเรียงข้อมูล สำหรับการศึกษาวเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งตามประเภทของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเทปบันทึกเสียง จะทำการถ่ายถอดข้อมูลจากเทป REEL มาสู่เทปประเภท CASSETTE เพื่อความสะดวกในการใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อถอดข้อความ บรรยายเนื้อหาแต่ละฉาก ในแต่ละตอน นำเสนอให้ทราบแนวทางการดำเนินเรื่องของละครวิทยุ "เกิดเป็นผู้ชาย" และใช้เทปบันทึกเสียงในการฟังเพื่อการวิเคราะห์ค้นหาบทตอน ที่มีวาทกรรมแสดงถึงวิถีชีวิตประจำวัน ในลักษณะต่างๆอย่างเด่นชัด และดึงบทตอนที่สำคัญดังกล่าวมาถ่ายถอด เป็นรูปแบบของบทละครวิทยุ เพื่อนำเสนอรายละเอียดของการวิเคราะห์ให้ประจักษ์ชัด
2. ข้อมูลบุคคล จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็น KEY INFORMANT ที่สำคัญคนแรกคือ

คุณกัลยา ทิณพงษ์ จะเป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการโดยการนัดหมาย เพื่อเป็นการแนะนำตัว และแจ้งวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย และเพื่อการขอคำปรึกษาในเรื่องละครวิทยุที่ใช้เป็นกรณีศึกษา, การขอเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมรวมทั้งการขอนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ KEY INFORMANT รายอื่นๆ ตามที่ได้วางแผนการหาข้อมูลดังกล่าวมา

3. ข้อมูลเอกสาร เอกสารที่เป็นเรื่องย่อ ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาในเรื่องของรูปแบบ ลักษณะโครงสร้าง การสร้างสรรค์เนื้อหาเรื่องราวของละครวิทยุ และเอกสารที่เป็นบทละครวิทยุ ใช้ศึกษาเรื่องรูปแบบในการเขียนบทละครวิทยุ และการจับประเด็นสำคัญของวาทกรรมในแต่ละฉาก ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเตรียมข้อมูลก่อนทำการวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลจากบทความในนิตยสารเกศทิพย์นั้น สามารถใช้อ้างอิงในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเนื้อหาของผู้ส่งสาร และข้อมูลที่น่ารู้และสามารถใช้ในการอ้างอิงในเรื่องที่เกี่ยวกับวงการละครวิทยุ รวมทั้งลักษณะผลสะท้อนกลับของผู้รับสาร

4. ข้อมูลสังเกตการณ์ ใช้การจดบันทึกประเด็นที่น่าสนใจที่พบเห็นจากการสังเกตการณ์ แต่ละครั้ง และจับประเด็นที่ยังเป็นข้อสงสัย เพื่อใช้เป็นคำถามในการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการต่อไป นอกเหนือไปจากการสอบถามจาก KEY INFORMANT ที่อยู่ในคณะเกศทิพย์คนอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการจดบันทึก บันทึกเสียง และการถ่ายภาพ เพื่อนำมาประกอบกันเป็นข้อมูลที่ช่วยในด้านความเข้าใจ สำหรับกรณีที่ทำการศึกษาวิจัยมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการรวบรวมข้อมูล จากแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลดังกล่าว มาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. การศึกษาเนื้อหา จากวาทกรรมที่ตัวละครแสดงออกในละครวิทยุ ว่าตัวละครได้นำเสนอลักษณะวิถีชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง
2. การศึกษาจากข้อมูลของผู้ส่งสาร เพื่อวิเคราะห์ถึงกลวิธีที่ผู้ส่งสาร สามารถสร้างสรรค์ละครวิทยุ ให้ผู้ฟังเกิดความนิยม และติดตามรับฟัง

อนึ่ง การวิเคราะห์เนื้อหาของละครวิทยุที่นำมาเป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องวาทกรรมมาเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะวิถีชีวิตประจำวัน และ เพื่อการศึกษาจากเนื้อหาถึงกลวิธีของผู้ส่งสาร

การนำเสนอข้อมูล

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล จากกรณีศึกษาทั้งทางด้านเนื้อหา และผู้ส่งสาร ผู้วิจัยจะดำเนินการจัดลำดับการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา โดยการแสดงถึงลักษณะวิถีชีวิตประจำวันของตัวละคร ที่พบจากวาทกรรมในละครเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" โดยการนำเสนอลักษณะวิถีชีวิตประจำวันในแต่ละรูปแบบ จะมีการหยิบยกตัวอย่างจากบทละครวิทยุขึ้นมาประกอบการอธิบาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ
2. การนำเสนอผลการศึกษาถึงกลวิธีการสร้างสรรค์ละครวิทยุ เป็นการนำเสนอข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และจากเอกสาร ที่สามารถสรุปได้ถึง กลวิธีการสร้างสรรค์ละครวิทยุของคุณกัลยา ทิมพงษ์ว่า มีวิธีการอย่างไร สิ่งใดเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ละครวิทยุ ให้เป็นที่นิยมของผู้ฟัง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย